

„Smysl práce spočívá v tom, že člověk něco převezme, cosi k tomu přidá a dalším předá.“

(Pavel Vašák)

Pavel Vašák se narodil ve vesničce Skorkov nedaleko Havlíčkova Brodu dvanáct let po starším bratru Karlovi. Matka Marie i otec Karel byli učitelé. Otec byl ředitelem školy, a tudíž vesnickou autoritou, k tomu ještě přispíval do regionálního tisku.

V dětství Pavla porazilo auto a téměř dva roky nemohl hýbat pravou rukou, přesto usilovně cvičil a snažil se to s pomocí rodičů, zejména maminky, změnit. Z této příhody si odnesl celoživotní přesvědčení že „*neštěstí je třeba obrátit ve vlastní sílu*“.

Roku 1957 odmaturoval na jedenáctileté střední škole sídlící v Havlíčkově Brodě. Zajímal se o literaturu, ale jelikož jeho bratr roku 1948 emigroval do Francie, nebylo mu její studium umožněno, a proto pokračoval ve studiu na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy v oboru Matematika a matematická statistika. V roce 1963 ukončil studia obhajobou diplomové práce *Odhad entropie jazyka*.

Po absolvování vojenské služby působil krátce ve Státním výzkumném ústavu pro komplexní mechanizaci a automatizaci průmyslu skla a jemné keramiky. Protože stále tíhl spíše k jazyku a literatuře, nastoupil roku 1964 do Ústavu pro jazyk český ČSAV do oddělení matematické a aplikované lingvistiky, zde se spolupodílel na vzniku Frekvenčního slovníku češtiny. Uplatňoval matematickou analýzu ke zjištění četnosti výskytu jednotlivých slov i slovních spojení v psaných textech. Nadto se věnoval aplikaci statistických metod při určování pochybného či nejasného autorství.

Roku 1968 se Pavel Vašák oženil s Marií Němečkovou, v roce 1972 se jim narodila dcera Markéta a o tři roky později syn Petr.

Mezi léty 1968 a 1969 byl Vašák na studijním pobytu v Centre Universitaire des Hautes Études Européennes na univerzitě ve Štrasburku. Nabyté vědomosti a zkušenosti následně rozvedl v práci s tématem matematické lingvistiky a teorie literární komunikace.

Po návratu do Čech roku 1970 pokračoval v práci odborného a následně vědeckého pracovníka v Ústavu pro českou a světovou literaturu. V letech 1979–1983 působil ve funkci vědeckého tajemníka ústavu a od roku 1982 do roku 1991 byl vedoucím oddělení dějin české literatury a textologie.

S kolegy Maternou, Nebeským a Holatou spoluvytvořil skripta *Matematika pro informační pracovníky* (1972), vzápětí vydal ještě jedna s názvem *Textologie pro informační pracovníky* (1973).

Za kandidátskou práci *Textologie a atribuce textu* získal roku 1976 titulu CSc. Kromě toho se spolupracoval na vzniku *Slovníku literárních směrů a skupin* (1976) a *Slovníku literární teorie* (1977). V roce 1979 získal titul PhDr.

Svou dlouholetou snahu o vypracování obecné metody a schématu pro určování neznámého autora shrnul do knihy *Metody určování autorství* (1980). S pomocí moderních metod teorie komunikace, matematiky a systémové analýzy díla nastínil způsob, jakým lze neznámé dílo – literární hudební i výtvarné – přiřadit autorovi. Zároveň zde na příkladech ukázal jeho fungování.

Jeho další kniha *Literární pouť Karla Hynka Máchy* s podtitulem *Ohlas Máchova díla v letech 1836–1958* vyšla roku 1981. V motivu poutníka, jímž Mácha nepochybně byl, přináší kniha výbor toho, co bylo k Máchovu životu i dílu vydáno v tomto období, a ukazuje tak, že jeho vstup do výsostné české literatury byl pozvolný, nepřímocárý a mnohdy kontroverzní. Právě proto se Mácha a názory na jeho dílo staly součástí proměny společnosti kolem roku 1848, manifest skupiny Májovců tento proces jen korunoval.

Druhá polovina osmdesátých let byla pro Vašáka velmi plodná. Vydání se dočkal první díl *Lexikonu české literatury* (1985), na jehož vzniku se podílel, a nadto dokázal dokončit práci na téma systémové textologie *Autor, text a společnost* (1986) o propojení exaktnosti a umělecké tvořivosti, jejíž obhajobou získal titul DrSc.

U příležitosti 150. výročí úmrtí upravil editorsky dva sborníky. Prvním byl *Prostor Máchova díla* (1986). Jednalo se o shrnující studie a referáty odrážející soudobý a analytický náhled na tuto významnou literární osobnost a její dílo. K němu poznamenal: „*Sborník, který klademe čtenáři do rukou, se orientoval na některé nedořešené máchovské otázky, resp. na takové, které pokládáme za aktuální.*“ Druhým byla útlá vzpomínková kniha *A slova tvá teď se mnou jdou...* (1986).

Využití vědeckých a kybernetických metod v lingvistické praxi a při rozbořech umělecké tvorby se pak věnoval ve studii *Matematika, exaktnost a literatura* (1986).

Neopominutelnou součástí jeho práce byla tvorba časopisecká, v níž se od 70. let soustředil na aktuální literární i společenská témata a recenze vydaných knih. Publikoval několik stovek článků a vědeckých statí v časopisech a sbornících doma i v zahraničí, zejména v časopisech Česká literatura, Slávia, Tvorba a v její příloze Kmen, dále pak v periodikách Literární měsíčník, Nové knihy a Rudé právo. V zahraničí přispíval zejména do Revue Internationale des Critiques Littéraires vycházející v Paříži.

Od roku 1992 byl Pavel Vašák předsedou Klubu českých spisovatelů a angažoval se též v českém PEN Klubu. Mezi léty 1993 a 1995 byl hostujícím profesorem českého jazyka a literatury na pařížské Sorboně. Tento pobyt se projevil nejen v jeho odborné praxi, ale silně ovlivnil i jeho osobní život, protože jak sám řekl: „*Ve Francii jsem se naučil nespěchat a vědomí, že krásný život si bere přesně to, co dává. A potom umět se dívat na ženy, obdivovat jejich umění prodat, nabídnout, ukázat*

to, co je na nich zajímavé... Francouzská kultura je v tom téměř dokonalá. Snad proto jsem se ponořil i do francouzského umění jíst, neboť kulturou není jen jakési čtení, malování, ale také láska, žití, nespěchání, jídlo.“

Roku 1993 vydal učebnici s názvem *Textologie – teorie a ediční praxe* a touto prací následně habilitoval na Univerzitě Palackého v Olomouci v oboru teorie literatury.

Na odlehčení vědecké práce sestavil spolu s Jiřím Žáčkem sborník s názvem *Smějeme se době i sobě: Almanach humoru z let těch i oněch* (1994), který měl být průřezem humoristické české literatury.

Roku 1994 odešel z Ústavu pro jazyk český, aby se mohl plně věnovat pedagogické činnosti na katedře české literatury Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Zde působil od roku 1995 a v letech 2001–2005 byl děkanem. Mimo to působil na AMU a Lyonské univerzitě.

Od roku 1996 každoročně pořádal Máchovské setkání s vyhlášeným tématem, které propojovalo pohled na Máchovo dílo i jeho ohlasy v dnešní době. Z prvního setkání s tématem „Já a váš svět“ vyšel sborníček *Pouť litoměřická, pouť česká*.

Roku 1999 vyšla kniha *Česká pouť Karla Hynka Máchy*, která navázala na dřívější titul *Literární pouť Karla Hynka Máchy* (1981) a pokračovala ve zkoumání jeho cesty – od úmrtí víceméně neznámého básníka, přes odmítnutí Máje národními obrozenci jakožto nečeského, až k pozici národního symbolu z roku 1938, kdy byl těsně před obsazením Sudet Mácha v Litoměřicích exhumován a v triumfálním průvodu, který byl výrazem českého vzdoru, převezen do Prahy, kde byl následně pohřben na Vyšehradě jako český hrdina. Kniha je symbolem toho, jak se z pouť literární stává pouť společenská.

V neposlední řadě se Vašák několikrát editorsky podílel na vydání Máchova Máje (1983, 1994, 2006). V doslovecích bohatě uplatnil své dlouholeté poznatky ze zkoumání autorova života i díla.

Pedagogickou činnost zakončil v letech 2005–2007 na katedře českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, kde také slavnostně představil knihu *Šifrovaný deník Karla Hynka Máchy* (2007). Už během práce na knize *Metody určování autorství* se Vašák zabýval díly K. H. Máchy, která se po jeho smrti šířila v různých, mnohdy velmi nepřesných, opisech. Jednalo se zejména o román *Cikáni*, jehož pravost dokázal pomocí matematických analýz.

Podobně postupoval i u posledního Máchova zašifrovaného deníku z roku 1835, který byl částečně psán šiframi vzešlými z řecké abecedy. O jejich rozšifrování se úspěšně pokusil již Jakub Arbes v 90. letech 19. století, podobně tak i Karel Janský, jenž šifru odhalil později. Ani jeden z nich ale rozluštěné pasáže pro jejich kontroverznost nezveřejnil, neboť měli obavu o dopad na vnímání Máchovy osobnosti. Doba však pokročila a prudérnost ustoupila, navíc Máchovo postavení v české literatuře již bylo neotřesitelné, a tak Vašák využívající již známé postupy matematicko-lingvistických metod tento deník rozluštil a vydal. Kniha přinesla ty nejintimnější informace o Máchovi.

Roku 2010 dostal od Akademie literatury české cenu Máchova růže za celoživotní přínos ke zpřístupnění a výkladu Máchova života a díla.

Posledním Vašákovým dílem, jenž bylo vydáno až posmrtně, je kniha *Sám v davu s Máchou* (2011). Jedná se o soubor dříve publikovaných studií, který představuje výběr z obsáhlého díla tohoto významného máchovského badatele.

Za zmínku stojí také to, že v několika svých knihách poděkoval své ženě Marii, která mu při jejich vzniku odborně asistovala a velmi ho v jeho snažení podporovala. Speciálním doplňkem literárněvědné práce pak byly jeho knihy kulinářské. Vyšly pod názvem *Poezie kuchyně aneb Recepty s příběhy* (1990), *Magie v kuchyni aneb Svíčková na střeše* (2000) a *Labužnické příběhy aneb Učeň mistra Savarina* (2010). Jedná se o humoristické příběhy s recepty psané fejetonistickou formou.

Na sklonku života se Pavel Vašák přesunul do malé vesničky Dolní Nezly v litoměřickém okrese. Jeho život tak 7. února 2011 skončil v místech, která ho spojovala s objektem jeho celoživotního zájmu – v Máchově kraji.

(Zpracovala: Hanka Lukešová)

Použitá literatura:

JANOŠEK, Pavel. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2., M-Ž. Praha: Brána, 1998. 601-602. ISBN 80-7243-014-9.

Kdo je kdo: osobnosti české současnosti: 5000 životopisů. Praha: Agentura Kdo je kdo, 2005. 709. ISBN 80-902586-9-7.

Největší ohlas mají Hrabal a Kundera. *Rudé právo*, 1994, 4(82),7. Zapsal František Cinger.

Provokující proděkan. *Xantypa*, 1997, 3(11), s. 94-95. ISSN 1211-7587. Zaps. E. Štědroňová.

ZEMAN, Jiří. Pavel Vašák: (1941-2011). *Češtinář*, 2010-2011, 21(4), s. 121-122. ISSN 1211-6874.

Slovník českých spisovatelů od roku 1945: Pavel Vašák [online]. © ÚČL AV ČR, inSophy, Studio Vémola, 2006-2008 [citováno 15. 11. 2020]. Dostupný z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=588>

VAŠÁK, Pavel. *Česká pout' Karla Hynka Máchy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. 247 s., [36] s. obr. příl. ISBN 80-7184-706-2.

VAŠÁK, Pavel. *Šifrovaný deník Karla Hynka Máchy* [online]. Praha: Akropolis, 2007. 141. ISBN 978-80-7304-083-3.

Personální bibliografie:

<https://www.svku.cz/wp-content/uploads/2021/01/Vasak-bibl.pdf>